

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ: ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ

Кристина Овсянникова

Євпаторійський інститут соціальних наук РВНЗ «Кримський гуманітарний університет»

Анотація:

У статті обґрунтовано актуальність дослідження проблеми формування медіакомпетентності майбутніх учителів-філологів, розкрито значення розробки та впровадження структурно-функціональної моделі розвитку медіаосвітньої компетентності вчителя-філолога як компонента його професійної компетенції; доведено необхідність визначення педагогічних умов формування дослідженої компетенції для підвищення загального рівня сформованості професійної компетентності вчителів-філологів.

Аннотация:

Овсянникова Кристина. Педагогические условия формирования медиаобразовательной компетентности будущих учителей-филологов: обоснование проблемы.

В статье обоснована актуальность изучения проблемы формирования медиакомпетентности будущих учителей-филологов, раскрыто значение разработки и внедрения структурно-функциональной модели развития медиаобразовательной компетенции учителя-филолога как компонента его профессиональной компетенции; доказана необходимость определения педагогических условий формирования исследуемой компетенции для повышения общего уровня формирования профессиональной компетентности учителей-филологов.

Resume:

Ovsyannikova Krystyna. Pedagogical conditions of formation of media-educational competence of future teachers-philologists: justification of the problem.

The topicality of the problem of formation media-competence of future philologists has been studied in the article. The significance of the research is based on the development and introduction of the structural-functional model of media-educational competence development as the component of the professional competence of future philologist. The necessity of the determining the pedagogical conditions of media-educational competence that increase the level of professionalism of philologists has been proved.

Ключові слова:

компетентність, професійна компетентність, медіаосвіта.

Ключевые слова:

компетентность, профессиональная компетентность, медиаобразование.

Key words:

competence, professional competence, media-education.

Постановка проблеми. В умовах стрімкого інтегрування України з європейськими країнами, що мають високий показник розвитку інноваційних технологій, відбувається поступова модернізація освітнього, культурного та економічного простору країни. Все це веде до виникнення цілого ряду як позитивних, так і негативних факторів, що впливають на людину зокрема та на суспільство загалом.

Уседозволеність інформаційного ринку, поширення низькопробної медіапродукції з пропагандою сумнівних цінностей є причиною потенційного ризику культурного занепаду країни. Модернізація суспільства зумовлює значні зміни мети та завдань освіти, що ґрунтуються на принципах підготовки майбутніх спеціалістів до процесу самореалізації у нових соціально-економічних і політичних умовах інноваційного середовища. Ця проблема потребує свого наукового осмислення та практичного розв'язання, оскільки саме освітня система покликана компенсувати зниження рівня культури молоді в умовах глобальної девербалізації та декультуризації суспільства, реалізувати творчий потенціал кожної особистості, розвинути її здатність до критичного мислення. У зв'язку з цим постає гостра потреба розвитку медіаосвіти громадян країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із метою визначення необхідності формування

медіакомпетентності у майбутніх учителів-філологів доцільним є аналіз методологічних засад компетентнісного підходу до професійної освіти, який прийшов на зміну традиційній освітній парадигмі, заснованій на передачі готової суми абстрактно-теоретичних знань, розроблений у працях вітчизняних (Н. Бібік, О. Глузман, М. Євтух, І. Зязюн, О. Овчарук, Л. Парашенко, О. Пометун, О. Савченко) і світових науковців (М. Дебесс, Д. Мертенс, Б. Оскарсон, Д. Равен, А. Шелтен). Сьогодні активізувалися дослідження з проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Аналіз робіт, присвячених цій проблемі, свідчить, що професійна підготовка педагога націлена на розробку основ формування його педагогічної спрямованості (Т. Добудько, С. Каргін, О. Орлов); розвиток професійних та особистісних якостей учителя (В. Биков, Є. Белозерцев, К. Віаніс-Трофименко, Н. Глузман, І. Колесникова, Н. Кузьміна, Е. Соф'янець, М. Скаткін, В. Сластьонін, Н. Яковлева); визначення специфіки комунікативних якостей учителя (О. Головка, В. Кузовлев, Л. Петровська), забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця сфери освіти (Ю. Азаров, Т. Браже, В. Риндак).

Дослідженню теоретичних і практичних проблем формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів

присвячені праці багатьох дослідників (І. Бахов, М. Витошко, Н. Остапенко, М. Пентилюк, О. Птущенко, О. Семенов, Т. Симоненко, Л. Синельникова). Науковцями розглянута структура професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога, розроблені методики формування різних компонентів їх професійної компетентності (психолого-педагогічного, соціального, теоретико-лінгвістичного, філологічного, комунікативного, методичного). Проте виділення медіаосвітньої компетентності як складника професійної компетентності майбутнього вчителя-філолога залишається дискусійним.

У межах дослідження найбільший інтерес становлять праці вчених, які займалися проблемою медіаосвіти (Л. Баженова, О. Баранов, Є. Бондаренко, І. Вайсфельд, М. Жалдак, Л. Зазнобіна, І. Левшина, О. Нечай, С. Пензін, Ю. Рабінович, О. Співаковський, А. Спічкін, К. Тихомирова, Ю. Усов, О. Федоров, А. Шариков). Концепція медіакомпетентності майбутніх учителів знайшла наукове обґрунтування в роботах В. Вебера, Н. Змановської, Р. К'юбі, В. Поттера, О. Федорова.

Формування цілей статті. Мета статті – визначити та теоретично обґрунтувати доцільність дослідження проблеми формування медіаосвітньої компетентності майбутнього вчителя-філолога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першим кроком у розв'язанні проблеми медіаосвіти громадян є розробка та прийняття концепції впровадження медіаосвіти в Україні, основні положення якої відповідають завданням, сформульованим у Паризькій програмі-рекомендаціях із медіаосвіти ЮНЕСКО (від 22 червня 2007 р.) та резолюції Європарламенту щодо медіаграмотності у світі цифрової інформації [3]. Процес реалізації основних положень цієї концепції повинен здійснюватися за схемою поетапного впровадження медіаосвіти в усіх ланках суспільства, починаючи із забезпечення медіаосвіти у вищій школі, особливо при підготовці фахівців педагогічного профілю, адже саме педагог є свого роду інструментом реалізації тієї чи іншої освітньої мети держави.

Отже, згідно із вищезазначеним державним нормативним документом про вищу освіту України та Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [7], уміння грамотно та максимально ефективно використовувати медіаресурси у процесі викладання певного навчального предмету є необхідним складником характеристики сучасного вчителя.

З іншого боку, безперечним фактом сучасного інформаційного суспільства є процес переорієнтації молодіжної аудиторії зі сприйняття друкованого матеріалу на аудіовізуальний (екранний). Мультимедіа-технології мають свої засоби кодування та декодування інформації з опертям на полісенсорний вплив на споживача, який використовує адитивну та візуальну модальність поряд із вербальною. Отже, використання медіа-ресурсів у викладацькій діяльності є свого роду логічною відповіддю на вимоги суспільства, що постійно зростають.

Задля результативності дослідження проблеми формування медіаосвітньої компетентності майбутнього вчителя-філолога доцільно визначити його завдання: 1) уточнення змісту і структури медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів у ретроспективному та педагогічному аспектах; 2) визначення показників, критеріїв та рівнів сформованості медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів; 3) обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов та етапів формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів; 4) розроблення методичних рекомендацій щодо формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів.

Об'єктом зазначеного дослідження є професійна підготовка майбутніх учителів-філологів. Предметом – організаційно-технологічне забезпечення процесу формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів.

Так само, дослідження педагогічних умов формування медіаосвітньої компетентності майбутнього вчителя-філолога матиме позитивні результати при використанні таких методів дослідження, як:

– теоретичні методи – вивчення, аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури, законодавчо-нормативних документів, передового педагогічного досвіду з метою визначення стану розробленості проблеми, що досліджувалась; контент-аналіз; синтез, порівняння, класифікація, узагальнення – для уточнення понятійно-категоріального апарату дисертаційного дослідження; моделювання – для розробки структурно-функціональної моделі розвитку медіаосвітньої компетенції вчителів-філологів;

– емпіричні методи – педагогічні спостереження, усні й письмові опитування, анкетування, вивчення документації, тестування, інтерв'ю, експрес-діагностики з метою з'ясування реального стану використання медіаресурсів при викладанні філологічних дисциплін у загальноосвітніх закладах і рівнів

медіаосвітньої компетентності вчителів-філологів; педагогічний експеримент із якісним і кількісним аналізом показників для перевірки ефективності розробленої моделі;

– статистичні методи – методи математичної статистики, вибірки, обробки й аналізу отриманих результатів та їх інтерпретація з метою узагальнення даних експериментальної роботи.

Використання медіа-ресурсів в освітній сфері історично пов'язано з викладанням філологічних дисциплін, головною метою яких є формування гуманітарної культури учнів. Нові технології надають можливість поліпшення процесу вивчення предметів філологічної спрямованості завдяки наочності через використання звуку та анімації, інтенсифікації та індивідуалізації навчального процесу. Студенти-філологи мають доступ до літературних джерел та словників різних типів і доступ до реальної комунікації з носіями мови. Технічна підтримка уроку мови та літератури дає можливість учителю значною мірою контролювати навчально-пізнавальну діяльність учнів.

Роль медіаосвіти в системі професійної підготовки вчителів-філологів розглядалася О. Зубовим, Н. Рижих, Н. Чичеріною. Втім, проблема формування медіакомпетентності майбутніх учителів-філологів ще не набула системного висвітлення. Насамперед, немає однозначного визначення змісту та структури медіакомпетентності вчителя-філолога. Медіа-ресурси розглядаються як засіб формування предметних професійних компетентностей студентів-філологів або як навчальне середовище для становлення їх медіаграмотності. Поза увагою науковців залишається суто професійний аспект медіакомпетентності майбутнього вчителя-філолога, зокрема вміння використовувати сучасні медіа-ресурси у власній професійній діяльності, що передбачає вміння оцінювання й відбору їх контенту та методичну адаптацію до завдань навчального процесу.

Аналіз теоретичних і практичних досліджень із проблеми використання медіазасобів в освітній сфері та формування

медіакомпетентності майбутніх учителів-філологів, а також спостереження за практикою використання медіаресурсів у середній та вищій ланках національної освіти, дав змогу виявити низку суперечностей між:

– зростанням вимог суспільства і громадськості до загальної і професійної культури робітників освіти та недостатнім рівнем їх професійної компетентності;

– суспільними вимогами до розвитку вмінь користування інноваційними технологіями та браком достатнього рівня технічної бази в навчальних закладах;

– сучасними вимогами до вчителя як до суб'єкта освітнього процесу, здатного до самостійного розвитку та неготовністю педагогів до інноваційної діяльності;

– нагальною необхідністю у використанні медіаресурсів у процесі викладання філологічних дисциплін та недостатньою розробкою методики формування медіакомпетентності майбутнього вчителя-філолога.

Зазначені суперечності негативно впливають на процес формування професійної компетентності вчителя-філолога. Їх подолання потребує переосмислення та опрацювання педагогічних умов формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів, упровадження їх у систему вищої професійної освіти, що забезпечить підвищення рівня якості їх подальшої педагогічної діяльності.

Висновки. Проблема формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів є недостатньо дослідженою та потребує уточнення змісту та структури поняття «медіакомпетентність», визначення основних етапів формування медіакомпетентності майбутніх учителів-філологів, критеріїв і показників її сформованості. Отже, недостатня розробленість проблеми, її теоретичне та практичне значення для вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх учителів-філологів зумовлює подальшу теоретичну та практичну розробку дослідження проблеми формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів.

Список використаних джерел

1. Глузман О.В. Базові компетентності: їхня сутність та значення у життєвому успіху особистості / О.В. Глузман // Гуманітарні науки. – 2010. – № 1. – С. 7–11.
2. Зубко А.М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика

References

1. Gluzman, O. V. (2010). *Basic competences: their essence and significance in personality's life success*. Humanitarian sciences. 1. 7-11. [in Ukrainian].
2. Zubko, A. M. (2002). *Organizational-pedagogical conditions of educational process perfection in the system of pedagogical staff professional development: abstract of thesis for a candidate degree in pedagogical sciences: specialty 13.00.04*

- професійної освіти» / А. М. Зубко. – К., 2002. – 19 с.
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.telekritika.ua/material/konceptiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>
 4. Міщенко О.А. Розвиток мультимедійних засобів навчання в загальноосвітній школі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / О. А. Міщенко. – Х., 2010. – 20 с.
 5. Навроцький О.І. Інноваційні процеси в вищій школі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра соціол. наук: спец. 22.00.04 «Спеціальні та галузеві соціології» / О. І. Навроцький. – Х., 2006. – 36 с.
 6. Осадчий В.В. Теорія і практика медіаосвіти майбутніх учителів в умовах вищого навчального закладу // [Електронний ресурс] / В.В. Осадчий. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_3/Osadch.htm
 7. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 рр. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
 8. Птущенко Е.Б. Формирование профессиональной информационно-технологической компетентности студентов-филологов: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Е. Б. Птущенко. – Майкоп, 2007. – 27 с.
 9. Рыжих Н.П. Медиаобразование студентов педагогического ВУЗа на материале англоязычных экранных искусств: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.05 «Теория, методика и организация социально-культурной деятельности» / Н. П. Рыжих. – Ростов-на-Дону, 2006. – 27 с.
 10. Слостенин В.А. Педагогика: инновационная деятельность / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова. – М.: ИЧП «Издательство Магистр», 1997. – 224 с.
 11. Фатеева И. А. Медиаобразование: теоретические основы и практика реализации: монография / И. А. Фатеева. – Челябинск: Челяб. гос. ун-т, 2007. – 270 с.
- „Theory and methods of professional education”. Kyiv. [in Ukrainian].
3. *Conception of media-education establishing in Ukraine:* <http://osvita.telekritika.ua/material/konceptiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini> [in Ukrainian].
 4. Mishchenko, O. A. (2010). *Development of multimedia education aids in secondary school: abstract of thesis for a candidate degree in pedagogical sciences: specialty 13.00.09.* [in Ukrainian].
 5. Navrots'kyi, O. I. (2006). *Innovative processes in the higher school of Ukraine: abstract of thesis for the degree of Doctor of sociological sciences: specialty 22.00.04 „Special and branch sociologies”.* [in Ukrainian].
 6. Osadchyi, V. V. *Theory and practice of teachers' media-education in conditions of educational institution.* Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_3/Osadch.htm [in Ukrainian].
 7. *About major grounds of information society development in Ukraine in 2007–2015.* Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main> [in Russian].
 8. Ptushchenko, E. B. (2007). *Formation of professional information-technological competence of students-philologists: abstract of thesis for a candidate degree in pedagogical sciences: specialty 13.00.08 „Theory and methods of professional education”.* Maikop. [in Russian].
 9. Ryzhikh, N. P. (2006). *Media-education of students of pedagogical universities on the basis of English screen arts: : abstract of thesis for a candidate degree in pedagogical sciences: specialty 13.00.05 „Theory, methods and organization of social-cultural activity”.* Rostov-on-Don. [in Russian].
 10. Slastenin, V. A. (1997). *Pedagogy: innovation activity.* Moscow: IChP „Magistr Publishers”. [in Russian].
 11. Fateeva, I. A. (2007). *Media-education: theoretical grounds and practice of realization: monograph.* – Chelyabinsk: Chelyabinsk State University. [in Russian].

Рецензент: Аносов І.П. – д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Овсянникова Кристина Юрївна

Євпаторійський інститут
соціальних наук РВНЗ КГУ
вул. Севастопольська, 2
м. Ялта, АРК, 98635, Україна
doi:10.7905/нвмдпу.v1i12.837

Надійшла до редакції: 10.04.2014 р.

Прийнята до друку: 14.05.2014 р.